

Kmetija Zaplana – doživetje narave in preteklosti

Pogled na gozdni rob v daljavi

Razgled z Zaplane (Vse foto: arhiv Zaplana)

Travniški sadovnjak

Zdrava domača hrana

V naravi, na stari hribovski kmetiji Zaplana, potekajo inovativni projekti, s katerimi kmetija dokazuje, da vpeljava novih praks lahko prinaša dodano vrednost in tako pomembno prispeva k trajnostnemu razvoju kmetije pa tudi širšega okolja rovtarskega hribovja.

Kmetija, kjer vsak obiskovalec najde miren kotic z zase, je na Marinčevem griču v Občini Vrhnika. Naravno okolje in ohranjena kulturna dediščina samotne hribovske kmetije, ki se razprostirata na več hektarjih, vsakemu obiskovalcu omogočata pristno izkušnjo doživetja prostora. Obiskovalec v tradicionalnem kmečkem okolju lahko uživa v stiku z naravo, miru, zasebnosti in kulinariki, ki temelji na sestavinah, pridelanih na okoliških kmetijah. Ravno slednje so na izvirni način podkrepili s sodelovanjem v projektu **Okus narave**, ki ga sofinancirata RS in EU v okviru javnega razpisa PRP 2014-2020: Podukrep 16.9 – Podpora za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti in dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani.

Kmetija na Zaplani kot projektni partner pri projektu uspešno sodeluje že od samega začetka, saj zagotavlja prostor za izvedbo izobraževanj, za katera skrbi **vodilni partner, socialno podjetje Rudra Simha, d. o. o.**, ki upravlja več vegetarijanskih restavracij v Ljubljani in izvaja različna izobraževanja na področju kulinarike in zdravega načina življenja.

Projekt Okus narave izvaja aktivnosti s področja **ozaveščanja in izobraževanja o zdravem načinu prehranjevanja, pripravi hrane ter skrbi za okolje**, povečanja usposobljenosti članov kmetij, spodbujanja trajnostnega razvoja kmetij in medgeneracijskega sodelovanja, izmenjave znanja in izkušenj.

Na kmetiji tako potekajo izobraževalno-družabne delavnice, na katerih sodelujoči spoznavajo, kakšna so načela zdravega prehranjevanja v posa-

meznem letnem času ter kako lahko z darovi, ki nam jih v tem času ponuja narava, poskrbijo za svoje zdravje in si pripravijo preproste okusne in hranljive obroke. V okviru delavnic se sodelujoči sprehodijo po posestvu kmetije, z domačim imenom Pr' Onegovč, ki jo nosilec kmetije ureja po načelih trajnostnega razvoja in skrbi za okolje, s posebnim posluhom za tamkaj živeče ptice in druge živali. Delavnice so brezplačne in usmerjene k spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja, izmenjavi znanja in izkušenj.

Presenečenje na kmetiji doživite že ob samem prihodu. Na koncu lokalne ceste se ob vstopu na posest odpre čudovit razgled na bližnjo in daljno okolico. V osrčju posestva je stara in dobro ohranjena kmečka hiša in od tam se odpre pogled na sosednje hribe s cerkvijo sv. Hieronima, neskončne zelene pašnike, zelenjavni vrt, star travniški sadovnjak in bogat gozd. Skrb za slednja dva je vzpodbudila aktivno sodelovanje v kar dveh evropskih **projektih EIP** (Evropsko partnerstvo za inovacije), projektu **Travniški sadovnjaki** (trajanje 11/2019 - 11/2022) in **Gozdni rob** (trajanje 6/2020 - 6/2023), ki ju sofinancirata RS in EU iz kmetijskega sklada za razvoj podeželja in se izvajata v okviru javnega razpisa za podukrep 16.5 – Podpora za skupno ukrepanje za blažitev podnebni sprememb ali prilagajanje nanje ter za skupne pristope k okoljskim projektom in stalnim okoljskim praksam na področju gozdarstva. V projektih kmetija na Zaplani ni osamljena, saj so v projektu aktivne še druge izbrane kmetije iz celotne Slovenije.

Kmetija na Zaplani je usmerjena v trajnostno naravnano kmetijstvo, v ohranjanje starih tradicionalnih vrst in sort sadnega drevja; uvajanje monokultur in visoka stopnja specializacije nikakor ne sodita na njen seznam. V sklopu obeh projektov so se usmerili v ponovno obujanje tradicionalnih in lokalnim razmeram prilagojenih rab tal.

Sadovnjaki so vsekakor prepoznaven in nepogrešljiv element rovtarskega podeželja. Glavni cilj projekta EIP – Travniški sadovnjaki, katerega **nosilec je Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, so uvajanje vzdržne kmetijske rabe** z namenom **povečevanje biotske in krajinske pestrosti** z ustvarjanjem

boljšega okolja za razvoj številnih organizmov (opraševalci, ptice, zelišča); **varovanje tal in podtalnice**, povečanje učinkovitosti rabe tal na manj rodovitnih zemljiščih. Pomemben cilj je tudi **prenos znanja v prakso, izobraževanje, večje kompetence pridelovalcev** na področju vzdržnega kmetovanja in **izboljšanje socialnega statusa kmetov** z uvajanjem novih konkurenčnih produktov.

K večji biotski pestrosti travniških sadovnjakov, kjer najdemo več kot 3.000 živalskih vrst, prispevajo pestri naravni elementi in raznolike ekološke razmere, večslojna sestava tal ter različno visoka drevesa. Travniški sadovnjaki so poleg **ekološke vloge** zelo pomembni tudi pri **ustvarjanju estetske, rekreacijske in regionalne identitete**. Na kmetiji v sklopu projekta potekajo raznovrstne aktivnosti.

V začetni fazi so potekali ogledi, spoznavanje kmetije in njenih dejavnosti, pri čemer so sodelujoči člani partnerstva projekta pridobivali podatke o pomembnejših lokacijah kmetije za izdelavo **načrta umestitve travniških sadovnjakov v kulturno krajino**. V nadaljevalni fazi projekta na kmetiji poteka obnova že obstoječega travniškega sadovnjakov ter vzpostavitev novih z dvonamensko rabo (paša oz. pridelava krme in sadja). Zasajene površine služijo kot poligoni za delavnice in demonstracije prenosa znanja. Poleg kmetije na Zaplani pri projektu sodelujejo tudi druge kmetije iz različnih slovenskih regij, Kmetijski inštitut Slovenije, Zavod Jabolko in podjetje 2Dom.

Na drugi strani pa se projekt **EIP - Gozdni rob**, katerega **nosilec je Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna**, nanaša na **ohranjanje vrstne pestrosti** v tistem delu gozdnega ekosistema, ki ga lahko definiramo kot gozdni rob. Govorimo o **meji med gozdom in kmetijskimi površinami**, ki ima prav posebno vlogo, saj se na majhnem območju stikajo gozdne, robne in travniške vrste, posledično je velika tudi pestrost rastlinskih in živalskih vrst. Mnogim živalskim vrstam, na primer parkljarjem, je gozdni rob nadvse privlačen, ker nudi možnost hitrega umika v zavetje gozda in obilico hrane v bogati grmovni rasti in travniški paši. Gojenje in ohranjanje gozdnega roba

je pomembno npr. za divjad, ptice, estetski videz ter stojnost gozdnega sestoja. Pri negi gozdnega roba tako ni v ospredju kakovost dreves, temveč so pomembnejše različne in številne druge funkcije. Poleg že omenjene ekološke **funkcije** lahko med drugimi opredelimo tudi **gospodarske** (prodaja gozdnih plodov in sadežev, lov, gozdarstvo), **socialne** (rekreacija, nabiralništvo, izkustveno učenje, turizem) in **estetske** oz. doživljanja gozdnega roba v okviru krajine.

Glavni cilji projekta so **izdelava smernic** za vzpostavitev, sanacijo, oblikovanje, gospodarjenje in trajnostno vzdrževanje gozdnega roba; **ohranjanje in izboljšanje vrstne pestrosti** gozdnega roba; **omejevanje razširjenosti invazivnih vrst**; **ozaveščanje** strokovne in zainteresirane javnosti o pomenu gozdnega roba; **povezovanje** različnega znanja; pridobivanje novega znanja in kompetenc ter s tem izboljšanje zaposlitvenih možnosti in ustvarjanje prihodka na podeželju, povečanje turističnega obiska vasi in rekreacijskih točk.

Tako pri projektu EIP - Travniški sadovnjaki kot pri projektu EIP - Gozdni rob je kar nekaj aktivnosti namenjenih **ozaveščanju lokalnega prebivalstva in mladih**, ki se izobražujejo v srednješolskih in visokošolskih kmetijskih programih, študentom s področja okoljskega načrtovanja in biologom, ki so oziroma še bodo preko

delavnic, predavanj aktivno vključeni v projekt. Izvedba tako raznolikih in obsežnih aktivnosti v okviru kmetije na Zaplani pa ne bi bila mogoča brez **podpore in sodelovanja Občine Vrhnika in Zavoda Ivana Cankarja** za kulturo, šport in turizem Vrhnika, ki imata zelo veliko posluha za uvajanje novosti in sprememb, ki prispevajo k ohranjanju in razvoju same kmetije ter bližnje in širše okolice.

Z uspešnim sodelovanjem v naštetih projektih na Kmetiji doživetij Zaplana dokazujejo, da z uvajanjem raznovrstnih dejavnosti skrbijo za napredek kmetije ter povečevanje usposobljenosti članov kmetije in tudi druge zainteresirane javnosti. Najlepše pa je, da vse aktivnosti na kmetiji potekajo brez posegov, ki bi obremenilno vplivali na okolje. Na tak način kmetija na Zaplani prispeva k napredku in večji inovativnosti kmetij, družbe in lokalnega okolja.

NC